

Hlavní zákony a principy ozbrojeného systému, jejich využití a platnost

Vztahy, souvislosti a podmíněnosti, které platí uvnitř jednoho ozbrojeného systému, můžeme zkoumat dvěma způsoby. Jednak jako vztahy mezi jednotlivými podsystemy, jednak jako vztahy mezi lidmi a používanými prostředky (tj. uvnitř jednotlivých podsystemů).

Protože základem každé bojové činnosti je palba a pohyb, hlavní pozornost si zasluhují vztahy, souvislosti a podmíněnosti, platné mezi podsystemem ničení a podsystemem pohybovým.

Oba tyto podsystemy spolu těsně souvisejí. Objektivní nutnost jejich koexistence v prostoru a čase a vzájemná podmíněnost vyžaduje v podstatě stejnou kvalitu obou podsystemů.

Přes vzájemnou závislost obou podsystemů můžeme říci, že určujícím a proto i rozhodujícím činitelem v bojové činnosti vojsk je podsystem ničení. Svědčí o tom, jak ukazuje historie, skutečnost, že zvýšení jeho účinnosti a především jeho nová kvalita vždy vyžadovala odpovídající kvantitativní rozvoj, popřípadě kvalitativní změnu pohybového podsystemu.

Mezi podsystemem ničení a podsystemem pohybovým platí zákon: **Možnostem ničení, má-li jich být maximálně využito, musí odpovídat i možnosti pohybového systému a stejně je tomu i obráceně. Rozvoj podsystemu ničení vyžaduje rozvoj podsystemu pohybového.**

Účinek prostředků ničení rozhodujícím způsobem ovlivňuje cíle a úkoly, které můžeme stanovit jednotlivým organizač-

ním celkům. Je nesporně také významným faktorem, který určuje rozmach bojové činnosti.

Důkazem objektivnosti tohoto zákona je např. mimo jiné to, že důsledky zvyšování ničivého účinku dělostřelectva a doletu letectva v souvislosti s jeho narůstajícími počty vyžádaly si potřebu zvyšovat také rychlost manévru vojsk. Cesta k tomu vedla přes částečnou hipomobilitu vojsk a jejich vybavení bicykly až k jejich postupné motorizaci.

Objektivnost a reálnost požadavku vzájemně si odpovídající kvality obou podsystemů dokazuje i to, že v minulosti vždy s novou kvalitou podsystemu ničení byla zpočátku alespoň část vojsk vybavena novými kvalitativně lepšími přepravními prostředky, než měly hlavní síly.

Na požadavku stejné kvality obou podsystemů nic nemění ani neustálý růst významu některých prostředků podsystemu ničení v souvislosti s jejich dosahem a účinností. Vyplývá to z toho, že na úplném zničení protivníka se podílejí všechny palébné prostředky včetně těch s nejmenším dostřelem, to znamená také ruční zbraně. Podmínky pro jejich použití vytváří právě pohybový podsystem jejich manévrem.

Proto, jak ukazují zkušenosti z válek, bývá úspěšnější ten, kdo dovede časově v určitém prostoru nejen lépe sladit působení obou těchto svých podsystemů, ale současně totéž znemožní nebo alespoň ztíží protivníkovi.

Uskutečnění tohoto požadavku, který je vlastně součástí principu součinnosti, samo o sobě umožňuje vytvořit předpoklady pro časovou a prostorovou převahu nad protivníkem a vyvolat tak jeho labilitu, která je nezbytnou podmínkou jeho zničení.

Čím větší časový rozdíl vznikne mezi úderem hlavních palebných prostředků vyžadujících manévry, tím více času se dává protivníkovi k opatřením na snížení nebo dokonce na eliminování původních ničivých účinků.

Proto platí zákon:

Čím bezprostředněji využijeme výsledků podsystemu ničení, tím rychleji a s menšími ztrátami můžeme dosáhnout úspěchu nad protivníkem.

Uplatnění tohoto zákona v bojové činnosti vojsk zabezpečuje princip součinnosti jak mezi jednotlivými podsystemy, tak i uvnitř jednotlivých podsystemů. Jeho podstatu můžeme formulovat takto: **Rozmanitost bojové techniky a její odlišné vlastnosti vyžadují, aby jí při plnění společného úkolu bylo používáno maximálně efektivně a současně tak, aby její nedostatky se pokud možno vzájemně vylučovaly.**

Princip součinnosti má své vyjádření v zásadách polních řádů a předpisů. Ze všech formulací, vyjadřujících význam a podstatu součinnosti, cituji alespoň Oper-1-1, článek 66: „**Cílů operací pozemního vojska se dosahuje společným úsilím všech druhů vojsk a frontového letectva, které plní úkoly v operační a taktické součinnosti.**“; a článek 110: „**Účast velkého počtu svazů, svazků a samostatných útvarů různých druhů vojsk, speciálních vojsk a letectva v operaci vyžaduje přesné sladění jejich činnosti. Proto se organizuje součinnost všech zúčastněných sil a prostředků.**“

Úkol podsystemu velení koordinovat činnost obou předchozích jednoznačně ukazuje nutnost sladění všech tří podsystemů navzájem. Prostorový rozmach použití prostředků ničení a pohybu, jejich účinnost, množství, technické parametry, zejména rychlost, vytvářejí samy o sobě podmínky k rychlým změnám situací a tím i k neustálé potřebě na ně reagovat.

Důležitým principem, který zabezpečuje úspěšnou bojovou činnost, je proto princip pevného a nepřetržitého velení, jehož podstatu výstižně vyjadřuje Oper-1-1 v článku 22:

„Velení vojskům záleží v tom, že velitelé a štáby neustále řídí činnost podřízených svazů, svazků a útvarů, usměrňují a vzájemně sladují jejich úsilí ke splnění

stanovených úkolů, organizují a řídí všestranné zabezpečení bojové činnosti.“

Protože podsystem velení řídí činnost podsystemu ničení a podsystemu pohybového, musí (má-li být schopen plnit své poslání) jim také odpovídat.

Můžeme proto říci, že:

S rozvojem podsystemů ničení a pohybu, mají-li být efektivně využity, se musí rozvíjet i podsystem velení.

Oprávněnost tohoto zákona vyniká v dnešní době, kdy výsledky vědeckotechnické revoluce, realizované v oblasti prostředků ničení a pohybu, vynucují si také odpovídající změny ve velení. Nevystačíme již se starými, dosud používanými způsoby velení, ale jen s využitím různých mechanizačních a automatizačních prostředků, včetně samočinných počítačů, můžeme dosáhnout efektivních výsledků používané bojové techniky všeho druhu.

Posledním z podsystemů ozbrojeného systému je zabezpečovací podsystem. Jeho vztah k ostatním třem vyplývá ze skutečnosti, že je vůči nim podsystemem pomocným. Jako takový, má-li být schopen plnit svůj úkol, musí se rozvíjet souběžně s nimi.

Jeho realizace je dalším důležitým principem úspěšné bojové činnosti a můžeme jej vyjádřit takto:

Všestranné zabezpečení bojové činnosti je důležitou součástí činnosti velitelů, štábů i vojsk v každé situaci. Na jeho kvalitě závisí do značné míry i výsledek plnění úkolu.

Význam tohoto podsystemu dokazuje skutečnost, že každému z prvků zabezpečení věnují značnou pozornost všechny řády a předpisy, které se bojovou činností zabývají.

Ze vztahů, které platí mezi jednotlivými podsystemy jednoho ozbrojeného zápasu, vyplývá zákon:

Účinnost ozbrojeného systému je závislá na sladění kvality všech čtyř podsystemů a je dána nejslabším z nich. Rozvoj jednoho z nich podmiňuje rozvoj ostatních. Určujícím přitom je podsystem ničení, který se mění a rozvíjí jako první.

Rovněž uvnitř jednotlivých podsystemů ozbrojeného systému platí určité vztahy, závislosti a podmíněnosti. Každý podsystem je totiž tvořen jednak často různorodou bojovou technikou a jednak lidmi, kteří danou techniku používají. Bojová technika je vlastně prostředkem, který prodlužuje nebo také násobí lidské možnosti. S rozvojem výrobních sil se pak mění jak bojová technika, tak i lidé.

Každá bojová technika má určité vlastnosti. Ty se neuplatňují samy, ale pro-

střednictvím činnosti lidí, kteří bojovou techniku ovládají a používají. Na lidech a jejich schopnostech závisí i efektivnost využití dané bojové techniky.

Lidské schopnosti jsou v tomto případě určovány zejména technickou vyspělostí osob, stupněm zvládnutí dané techniky včetně výcviku, praktickými zkušenostmi z použití dané techniky a tvůrčími schopnostmi uplatnit danou techniku v konkrétních podmínkách.

Nejde však jen o vztah čistě jednostranný, to znamená vztah lidí k bojové technice. Bojová technika a její úroveň působí zpětně na lidi a zvyšuje jejich schopnosti. Tím dochází k tomu, že v průběhu bojové činnosti se lidé prakticky neustále mění a vyvíjejí, nabývají zkušeností. Nikdy proto nejde o lidi stejné úrovně, byt jsou to stále jedni a tiž.

Pro všechny podsystemy tedy platí zákon:

Účinnost daného podsystemu ozbrojeného systému závisí na vlastnostech a možnostech bojové techniky a na stupni jejího zvládnutí lidmi, kteří ji používají.

Vedle tohoto základního vztahu mezi lidmi a bojovou technikou určitého podsystemu existují také vztahy mezi lidmi samými a dále vztahy mezi bojovou technikou různých druhů.

Čím je bojová technika složitější, tím více osob se podílí na její obsluze. Efektivnost použití bojové techniky závisí proto také především na zvládnutí potřebné činnosti nutné k její obsluze jednotlivými příslušnými osádky, na vycvičenosti a sebranosti osádky jako celku, na jejich zkušenostech a vzájemné zastupitelnosti. Platí proto zákon:

Bojeschopnost osádky je dána, stejně jako u všech složených celků, stupněm připravenosti nejslabšího člena osádky.

Množství a různorodost úkolů, které budou vojska v průběhu bojové činnosti plnit, a rozdílné vlastnosti bojové techniky vždy vyžadovaly a vyžadují i nyní, aby

součástí každého ozbrojeného systému, popřípadě jeho jednotlivých částí, byla různá bojová technika.

Uskupení potřebné techniky do celků podle úkolů vytváří organizační stupně. Vybavení těchto celků bojovou technikou musí zabezpečovat plnění úkolů, které bývají daným celkům v bojové činnosti určovány.

Poněvadž každá bojová technika má silné a současně slabé stránky, začlenění různých druhů bojové techniky do organizačních celků musí vylučovat nebo alespoň snižovat slabé stránky jedné bojové techniky vlastnostmi bojové techniky druhé. Tím z hlediska vhodnosti dochází k vyváženosti jednotlivých organizačních celků a současně k vytvoření předpokladu pro maximálně efektivní použití jejich bojové techniky. Jinými slovy to znamená dosáhnout co možná největší bojové síly příslušného organizačního stupně.

Úkoly, které má daný organizační celek plnit, jsou rovněž určující pro počty jednotlivých druhů bojové techniky. Současně však pro stanovení reálných úkolů jsou výchozími možnostmi zavedené bojové techniky.

Z vlastností bojové techniky vyplývá zákon:

Plnění bojových úkolů vyžaduje uskupovat různorodou bojovou techniku a osoby, které ji využívají, do různě velkých celků.

Vybavení organizačních stupňů bojovou technikou a její počty musí umožňovat dosažení maximální bojové hodnoty daného organizačního stupně při plnění úkolů, které mu mohou být stanoveny.

Důsledné uplatňování zákonů, platných mezi jednotlivými prvky jednoho ozbrojeného systému, ovlivňuje rozhodující způsobem jeho kvalitu a hodnotu. Zakony jsou hybnou silou rovnoměrného rozvoje jako celku a současně dávají impulsy pro nevhodnější uskupení sil a prostředků do organizačních celků.

Využití zákonů a principů ozbrojeného zápasu

Zakony ozbrojeného zápasu, stejně jako všechny společenské zákony, působí jen za určitých podmínek. Čím větší význam má některá z daných podmínek, tím větší význam má tento zákon, který tyto podmínky umožňuje, vyvolává k životu.

Hlavní podmínky vedení ozbrojeného zápasu mají objektivní charakter, jsou dány, existují mimo a nezávisle na lidech, kteří bojovou činností vedou. Jsou určovány především historickou epochou lidstva, stavem výroby a společensko-ekono-

mickým zřízením. Na tvorbě těchto podmínek se podílely především předchozí generace. Je možné však měnit je i v průběhu ozbrojeného zápasu, ovšem jen velmi pomalu, zanedbatelně.

Kromě nich existují takové skutečnosti, které lidé ovlivnit nemohou, především roční a denní doba, počasí, terén. Těmto faktorům se vojska musí přizpůsobit, mohou jich využít nebo se jim vyhnout.

K oběma předcházejícím podmínkám přistupuje celá řada dalších, které mohou lidé ovlivnit a dokonce přímo vytvá-

řet. Jsou to především ty, které na základě znalostí zákonů ozbrojeného zápasu umožňují působení toho neb onoho zákona vyvolat či zabránit. Mezi tyto podmínky patří zejména počet a kvalita zbraní, bojové a operační sestavy, soustředění či rozptýlení vojsk apod.

Počet i složitost zákonů a principů ozbrojeného zápasu a skutečnost, že všechny nebo alespoň řada z nich, ač jsou třeba protichůdná, působí současně, ukazují na složitost ozbrojeného zápasu.

Složitost a rozmanitost bojové činnosti vyplývá nejen ze střetávání protichůdných tendencí při uplatňování zákonů ozbrojeného zápasu, ale také z toho, že zákony se prosazují přes množství různých nahodilostí.

Relativní úloha nahodilosti při uskutečňování určitých zákonů závisí především na stupni organizovanosti nebo chaotičnosti procesů. Čím uspořádanější, cílevědomější probíhá daný proces, tím užší je sféra působení náhod a naopak, čím chaotičtější je průběh události, tím větší úlohu v něm hrají nahodilosti.

Uspořádanosti, systematickosti a cílevědomosti celého procesu rozhodujícím způsobem napomáhá dobrá teoretická přípravenost velitelských kádří.

V žádném případě nedávají proto zákony a principy ozbrojeného zápasu jednoznačný recept k tomu, jak dosáhnout úspěchu a porazit protivníka.

Obecnost zákonů ozbrojeného zápasu a z nich vyplývajících principů a zásad znamená, že jich budou obě bojující strany využívat stejně. Jeden a tentýž zákon mohou uplatňovat různým, někdy dokonce zcela protichůdným způsobem.

Rozdílnost ve využití obecných zákonů ozbrojeného zápasu bojujícími stranami formou principů a zásad vyplývá především z

- jejich rozdílných politických cílů války,
- různých morálně politických stavů,
- bojových zkušeností vojsk a jejich výcviku,

— množství a kvality bojové techniky. Čím méně se budou bojující strany lišit v tom či onom prvku, tím menší budou rozdíly v působení zákonů ozbrojeného zápasu u obou protivníků.

Stejně tak tomu bude také obráceně. Čím větší budou rozdíly v těchto faktorech u armád obou protivníků, tím originálnější bude působení zákonů ozbrojeného zápasu a jejich využití každým z nich.

Průběh ozbrojeného konfliktu je proto mnohotvárný a neexistují dva stejné boje nebo dvě stejné bitvy.

Za určitých podmínek nabývají převahu tendence jedny nad druhými a při změně okolností tomu může být obráceně. Vždy však se tendence různého směru budou prolínat, navzájem doplňovat či popírat. Umění velitelů bude spočívat v tom, aby v souhlase s konkrétní situací tyto tendence spojovali či eliminovali tak, aby to vedlo k co nejefektivnějšímu splnění úkolu.

Současné působení několika zákonů ozbrojeného zápasu vyvolává totiž vznik celé řady možností. Která z nich se uplatní, to závisí na velitelích, na jejich rozhodnutích a tomu odpovídající činnosti vojsk.

Jestliže činnost lidí je v souladu s reálnými možnostmi, pak působnost zákonů ozbrojeného zápasu se zvyšuje, ta neb ona tendence nabývá či ztrácí na významu. Je-li činnost lidí v rozporu s reálnými možnostmi nebo mu plně neodpovídá, pak zbrzdí působnost toho neb onoho zákona.

Rozvíjení a průběh ozbrojeného zápasu či bojové činnosti v důsledku rozporu s určitým zákonem se zpomalí nebo dokonce zhroutí. V dané situaci pak jedny podmínky zůstanou nevyužity a druhé naopak začnou působit, bojové akce se začínou vyvíjet jiným směrem a výsledek se může stát katastrofou pro tu bojující stranu, která daný zákon nerespektovala.

Možnosti, vyvolané různými zákony ozbrojeného zápasu, se mění v závislosti na změně podmínek působení zákonů. V souhlase s tím se musí měnit i rozhodnutí velitelů a jim odpovídající bojová činnost vojsk.

Praktická činnost lidí v ozbrojeném zápasu je tím úspěšnější, čím více odpovídá objektivním zákonům.

Naproti tomu působení zákonů nabývá na intenzitě, vytváří se prostor pro jejich působení, vytváří-li k tomu uvědomělá činnost lidí podmínky.

Tato skutečnost ukazuje, že zákony ozbrojeného zápasu se promítají navenek do rozhodnutí velitelů a bojové činnosti vojsk.

Absolutní soulad zákonů ozbrojeného zápasu s lidskou činností však nebude nikdy. I když totiž zákony ozbrojeného zápasu působí silou nevyhnutelnosti, bude při prosazování jedněch zákonů docházet k různým odchylkám v důsledku působení druhých zákonů.

K úplnému souladu mezi kterýmkoli zákonem ozbrojeného zápasu a uvědomělou činností lidí by mohlo dojít jen v případě působnosti jednoho zákona a za předpokladu, že by byl izolován od působení ostatních přírodních a společenských zákonů. Taková situace je nereálná.

V ozbrojeném zápase mohou velitelé nejen využívat možností, které vznikají v důsledku působení zákonů, ale v určité míře mohou těmi prostředky, jimiž disponují, ovlivňovat podmínky působení těchto zákonů a měnit jejich účinnost a směr působení. Všechno to však neznamená, že v průběhu bojové činnosti velitelé přizpůsobují nebo mění zákony ozbrojeného zápasu. Velitelé těchto zákonů jen aktivně využívají.

Uskutečňují to včasnou volbou a důsledným realizováním nejsprávnějšího řešení, tj. řešení, které za dané situace nejvíce odpovídá všeobecným tendencím, zákonitostem, působení zákonů ozbrojeného zápasu.

Změna podmínek, za nichž zákony působí a volba nejvýhodnějších možností, tvořených působením těchto zákonů, jsou dva hlavní způsoby využití zákonů ozbrojeného zápasu v průběhu bojové činnosti. Při vedení ozbrojeného zápasu se obou

těchto způsobů používá v těsné součinnosti.

Velitelé při rozhodování berou v úvahu také vzniklé podmínky, jejich pravděpodobný, přitom však reálný vývoj v průběhu boje.

Proto naše socialistická vojenská věda věnuje velkou pozornost zkoumání a odhalování zákonů a principů ozbrojeného zápasu. Skutečnost, že může čerpat z velkého množství odborného materiálu celé vojenské historie a zejména z bohatých zkušeností Sovětské armády za druhé světové války, vytváří optimální podmínky k tomu, aby její závěry byly maximálně objektivní.

Znalost zákonů, jejich respektování a správné používání nejenže vylučuje nebo alespoň snižuje nahodilost v ozbrojeném zápase, ale vytváří podmínky k dalším úspěchům a přes ně vede také k úspěchu konečnému, to znamená k porážce nepřítele.

Platnost zákonů a principů ozbrojeného zápasu

Zákony, principy a tím i zásady ozbrojeného zápasu jsou spjaty s rozvojem výrobních sil. To způsobuje, že všechny zákony se neobjevují najednou, ale postupně se vznikem podmínek, které jsou k jejich projevení se nezbytné.

Zákony, principy a zásady tím nabývají historického charakteru. Historičnost zákonů se projevuje v podstatě třemi způsoby:

- vznikají zákony, principy a zásady nové a současně staré ztrácejí svou působnost,

- mění se obsah již existujících zákonů, principů a zásad,

- prosazují se více jedny tendence zákonů, principů a zásad ozbrojeného zápasu, zatímco druhé ustupují do pozadí.

Všechny tři způsoby jsou závislé především na bojové technice, kterou mají vojska ve výzbroji. Který z uvedených tří způsobů změn zákonů, principů a zásad ozbrojeného zápasu se uplatní, bude záviset na kvalitě změny bojové techniky.

Čím více se kvalita nové bojové techniky bude lišit od bojové techniky staré, tím větší pohyb vyvolá v zákonech, principech a zásadách ozbrojeného zápasu.

S vlivem kvality nové bojové techniky na změny v zákonech, principech a zásadách ozbrojeného zápasu přímo souvisí i množství, v jakém mají armády novou bojovou techniku ve výzbroji. Jde v podstatě o uplatnění jednoho ze základních zákonů marxistické filosofie — uplatnění zákona přeměny kvantity v kvalitu.

U nové bojové techniky, která se svou

kvalitou, zejména účinkem, bude značně lišit od bojové techniky dosud používané, bude k vyvolání změn stačit její zavedení do armád v poměrně malém počtu. U bojové techniky s menším rozdílem v kvalitě od dosud zavedené bude třeba, aby jí měly armády ve výzbroji masově.

Jestliže v případě kulometů změny v bojové činnosti vojsk nastaly teprve po jejich zavedení v tisících, tanky způsobily změny již ve stovkách a u jaderných zbraní stačí ještě menší počet k tomu, aby došlo k dosud největší revoluci ve vojenství.

Přesto však historie dosud nezaznamenala a je pravděpodobné, že ani nezaznamená, aby nová bojová technika okamžitě zcela nahradila starou. Tím dochází k tomu, že souběžně s novou bojovou technikou spolupůsobí delší nebo kratší dobu i stará bojová technika. S ní si po určitou dobu zachovávají i platnost zákony, principy a zásady, které platily, dokud byla jen stará bojová technika.

Teprve po dokonalém prozkoumání možností nové techniky, přes upřesňování platných zákonů, principů a zásad ozbrojeného zápasu, postupně dochází k poznávání a formulování takových zákonů, které odpovídají možnostem nově zaváděné techniky. Rozhodující slovo a prakticky jedinou oblastí, která je schopna tyto problémy řešit, zákony, principy a zásady ozbrojeného zápasu nacházet a formulovat, je vojenská věda se svými součástmi. Při tom využívá také ostatních, zejména technických věd.